

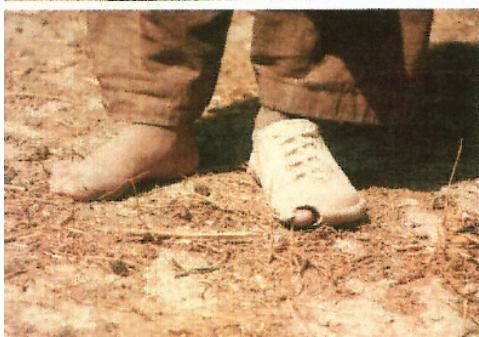
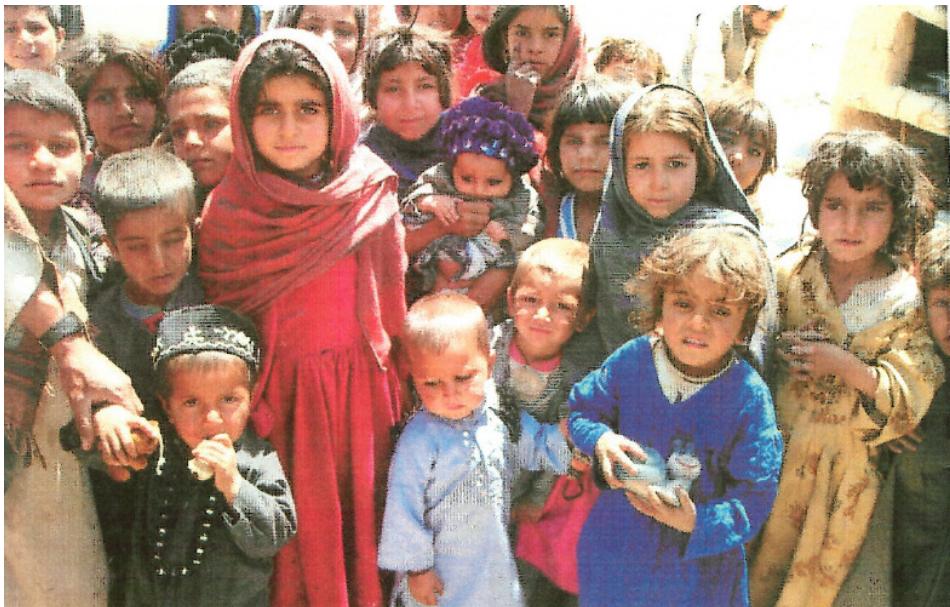
Afghánistán

text © 2009 Petra Procházková, Jarmila Müllerová
fotografie © 2009 Petra Procházková, Paikar Paikar,
Iva Zimová, Ministerstvo zahraničních věcí ČR
grafická úprava Marek Tarnovský
vydalo občanské sdružení Berkat v říjnu 2009 s finanční
podporou Ministerstva zahraničních věcí České republiky

www.berkat.cz

AFGHÁNISTÁN

3

Proč byste měli začít číst?

1. Protože o Afghánistánu se dnes hodně mluví, a málo ví

V Afghánistánu žije 26 až 34 milionů lidí, úředně se dělí na muže, ženy a kočovníky. Těch je zhruba 5 milionů a jezdí na velbloudech nebo nákladních vozech. Kolik přesně má Afghánistán obyvatel, neví nikdo, neboť se neposedné Afghánce ještě nikdy nikomu nepodařilo počádně spočítat. Stejně tak všechna tvrzení o tom, kolik dětí chodí do školy (málo, ale stále víc), kolik potomků přivede na svět jedna Afghánka (průměrně sedm, ale všechny, které známe, jich mají víc), jsou statisticky nedoložitelná.

2. Protože nás, Čechy, s Afghánci spojuje mnohé

Například láska k botám znácky "Bata" a věčná nespokojenost s vlastní politickou garniturou. Afghánistán k nám ještě za komunismu posílal studenty a hrozinky. My do Afghánistánu inženýry, lékaře, čepelky do holících strojků, automatické jističe obvodů a spoustu jiných, užitečných věcí, i těch méně prospěšných jako miny.

Ted' je to s výměnou zboží krapátko horší. Hrozinek je málo a inženýři se do Afghánistánu nehrnou. Zato tam máme vojenské zdravotníky, vojáky i odborníky z Provinčního rekonstrukčního týmu, kteří pomáhají v nehostinné provincii Lógar.

3. Protože o této daleké zemi v horách se zdá prezidentům velmoci i drogovým dealerům ve všech koutech světa

Produkce opia od počátku nového tisíciletí prudce roste, stejně jako počet příslušníků zahraničních mírových sborů. Boj s výrobci a distributory drog se zdá být stejně marným jako hon na Tálibán. A bude do té doby, dokud se sami Afghánci nerozhodnou, v jaké zemi chtějí žít.

4. Protože o té daleké zemi se zdá i nám, autorkám textu

Nejsme zasaženy opíč láskou k Afgháncům, ale soucítíme s nimi, protože tolik katastrof, zla, neštěstí, nehod a nešťastných náhod by unesl s důstojností Afgháncům vlastní jen málokterý národ. Díváme se na ně okem kritickým, neboť nemají rádi soucit, na jejich účet i vtipkujeme, protože mají smysl pro humor. Hlavně ale chceme alespoň trochu sdílet jejich tráble s nimi. Můžete se přidat.

5. ...a protože tak zhutněnou a údernou informaci o Afghánistánu nikde jinde nenajdete.

3

Trocha zeměpisu

Afghánistán se podobá zafaté pěsti. Od západu na východ měří jeden tisíc kilometrů, od severu k jihu přibližně 900 kilometrů. Pohoří Hindukuš (Zabij Inda) s nejvyšší horou Nošak, měřící 7 492 m, pokrývá téměř celou zemi (všude je to samý kopec). Tvoří jakoby veliký vějíř, ve kterém se ve výšce 2000 m nachází většina sídel, dokonce i metropole Kábul. Přestože jsou Afghánčtí typičtí horalé, nikdy se trvale neusadili výš než 2500 m nad mořem, neumí lyžovat ani sáňkovat, o bruslení nemluvě. Hlavní hřeben Hindukuše rozděluje zemi na dvě části - suchý afghánský sever a vlhčí stepní jih.

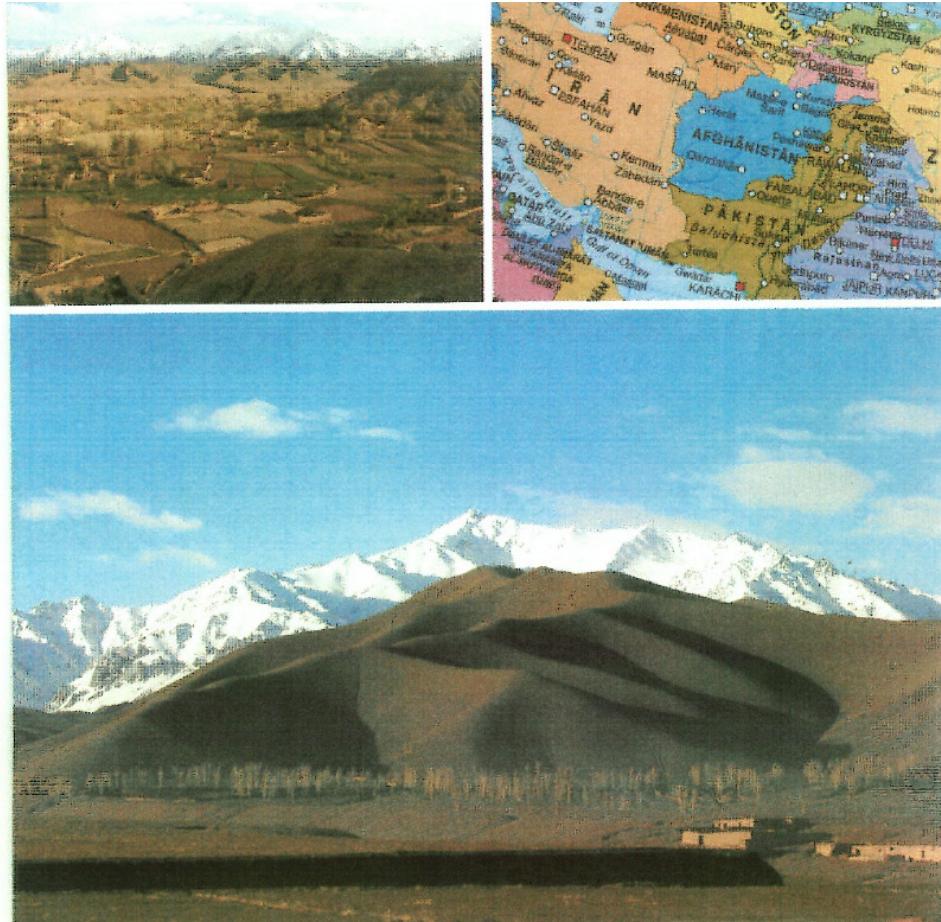
Afghánistán nebyl nikdy kolonií, nikdy se nikomu nepodrobil. Zaplatil za to vysokou cenu. Nemá typický znak kolonialismu - železnici. Může se pochlubit jenom kratkou odbočkou z turkmenské pohraniční stanice Kuška. Zato má historickou lokomotivu, která stojí v kábulském muzeu na kolejích dlouhých 60 m.

Přesto nechodí úplně všichni pěšky. V zemi existuje silniční síť (hodně chabá), která při troše štěstí umožňuje přemíšťovat se alespoň mezi velkými městy, i když tempem spíše výletním. Když budete chtít cestovat ze severoafrhánského města Mazare Sharifu do jihoafrhánského Kandaháru, bude vám to trvat přibližně stejně dlouho, jako byste si vyrazili z Prahy na Ural.

Co se Vám vybaví, když se řekne „Afghánistán“?

„Úžasná příroda, tvrdá, ale poctivě nádherná, věnec hor nad Kábulem a upřímní a pohostinní lidé, kteří se i v naprostu nuzných podmínkách dokáží smát a rozdávat radost a lásku svým dětem.“

Zepříkladu jsme se **MUDr. Jindřicha Sitty**, který v roce 2002 velel v Afghánistánu 6. polní nemocnici.

Trocha dějepisu

Dějiny země jsou vesměs tak depresivním čtením, že vás raději odkazujeme na knihu Dějiny Afghánistánu od Jana Marka. Seznámíme vás jenom s několika světlejšími, méně známými momenty.

Známky rozkvětu vykazoval Afghánistán za vlády krále Amanulláha (1919-1929), který se kromě mnoha jiných reforem snažil přiblížit zemi Západu např. tím, že poslance přinutil vyměnit turbany za klobouky a ženám zakázal chodit po ulicích v burce.

K zahození nebyla ani 60. léta 20. století se zkrácenými sukněmi a květinovými dětmi, pro které byl Afghánistán bezpečným, přívětivým a pohostinným útočstěm. V roce 1973 Afghánci svrhli krále a vyhlásili republiku, čímž skončilo relativní období klidu a svobody. Postupně začínali vystrkovat růžky komunisté a nutili obyvatelstvo někdy hodně svéráznými způsoby, aby se vzdalo svého tradičního nepohodlí a začalo žít lépe, moderněji, zkrátka socialisticky. Z našeho evropského pohledu se na lepší časy ještě na chvíli zablýsklo v roce 1978 po přijetí řady progresivních dekretů, zejména těch, které přiznaly stejná práva ženám i mužům a zakazovaly dětské sňatky. Ani to se ale místním, na tradicích lpícím náčelníkům, nelíbilo. Zavedení povinných oslav MDŽ bylo poslední kapkou, po které komunistům museli zanedlouho proti mudžahedým přijet a přiletět na pomoc bratři ze SSSR na tancích a v bombardérech.

Fauna a flóra

Největší koncentrace divoké zvěře je v kábulské ZOO. I ta ale utrpěla za války značné ztráty. Ve volné přírodě narazíte nejspíš na přejetého dikobraza. Afghánská příroda je značně nehostinná, ale otráv zdomácnělá zvířata jako velbloudi, kozy, ovce a polodivočí ovčáčtí psi vydrží i surové podnebí velehor. Levharta perského, který tady má podle encyklopédii také žít, už dlouho nikdo neviděl. Je to zvíře mírumilovné a války mu nedělají dobře. Asi se přesunul do klidnějších krajů.

Z flóry mají Afghánci jednoznačně nejraději umělé květiny a makovice.

Typický Afghánek

Má neuvěřitelnou víru ve své schopnosti. Je hrđá a sebevědomý. Miluje hudbu, ale jeho zpěv evropskému uchu moc neladí. Miluje tanec, ale nemá s kým tančit. Miluje děti - čím více se mu jich podaří zplodit, tím lépe. Podobný vztah má k manželkám. Neustále pije čaj. Nepokoritelný a vzدورovitý, neúplatný (úplatky přijímá vřele, ale nic za ně neposkytne). Se svým kamarádem se vodí za malíček. Manželky se na veřejnosti ani nedotkne. Miluje McDonaldy a film Basic Instinct, ale nesnáší Američany. Přesto se do Afghánců zamílovala řada hezkých evropských (i amerických) žen.

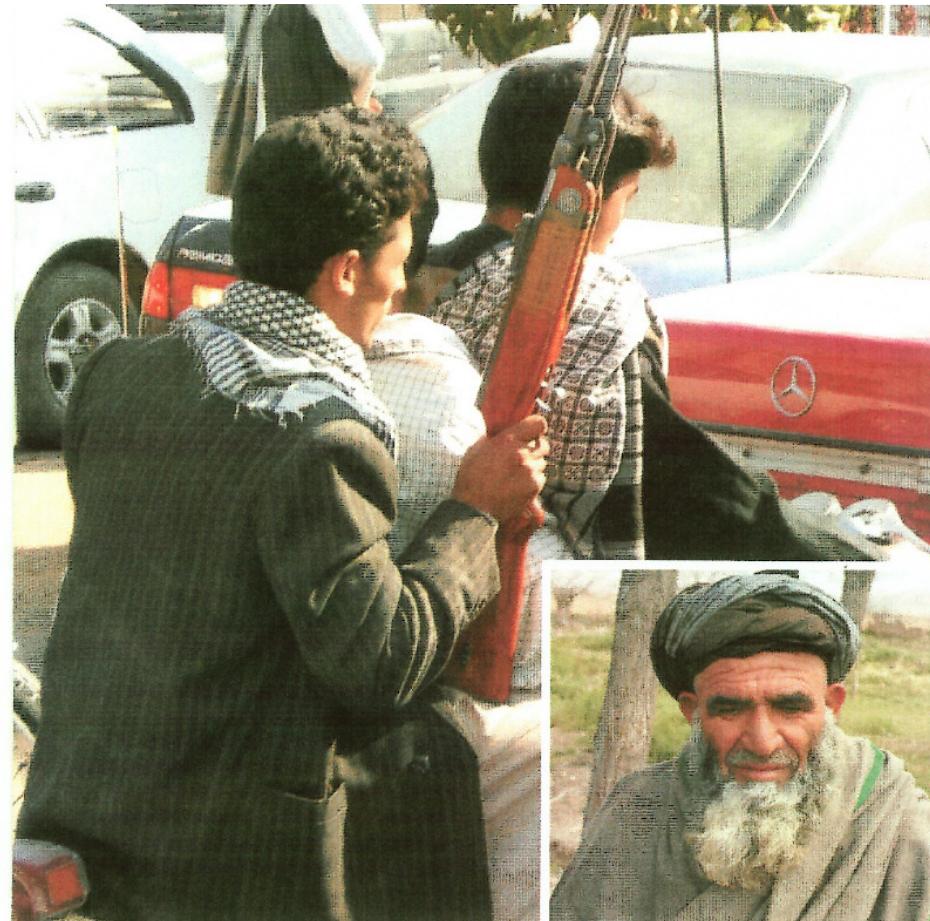
Co se Vám vybaví, když se řekne „Afghánistán“?

„Hory, prach, burka a pohostinnost.“

Řekla nám **Iva Zímová**,
fotografka a spolupracovnice o.p.s. Člověk v tísni.

Typický tálibánek

Je studentem nebo absolventem náboženské školy medresa a pokládá obhajobu islámu a boj proti nevěřícím za své hlavní životní poslání. Na bradě dlouhý černý vous, oči namalované surmou (směs sazí a dalších případů - mascara), na hlavě turban, vždy oblečen do piron tombonu, což jsou široké kalhoty a volná halena - možno shlédnout v módní kolekci Berkatu. V ruce neustále přebírá růženec, pokud zrovna nestřílí nebo se nepřemisťuje na jiné místo, kde by mohl bojovat proti nevěřícím a zrádcům islámu. Ženy považuje za prostředek k ukolení svých pudů a snaží se mít nad nimi absolutní nadvládu. Má naprostě mizivé všeobecné vzdělání.

Typická Afghánka

Docela krasavice. Snědá a tmavovlasá, ale snaží se být světlá a plavá. Většinu života je těhotná. Inteligentní, ale nesmí to dát najevo. Stoprocentní panna až do svatby. Bohužel 85 % žen neumí číst a psát. Na první pohled utlačovaná, ale ve vyšším věku často vládne rodině. Mladší ženy si ale svobody většinou moc neužijí, naopak musí často čelit hrubému násilí.

Při domácích pracích propovídá s ostatními ženami celý den (muži diskutují večer - kromě propovídání pracovní doby). Málokdy vychází z domu, protože i nákupy obstarávají muži.

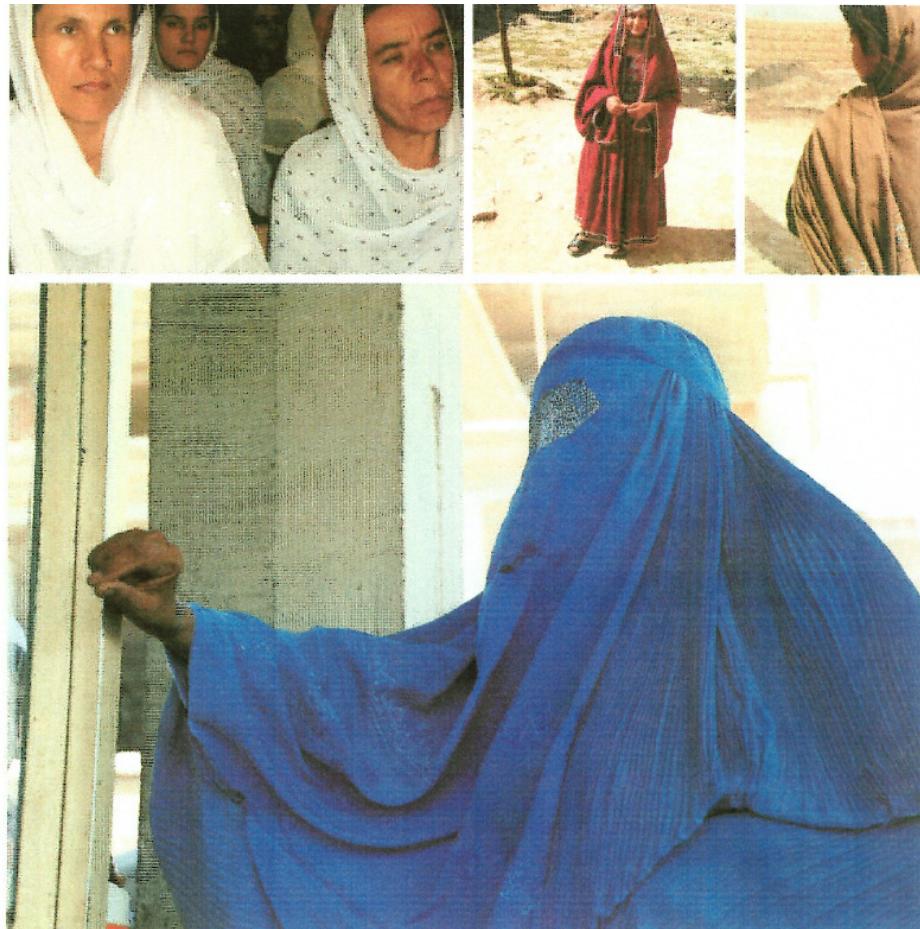
Ač doposud pod burkou, strašně parádivá. Miluje kosmetiku. Nyní burka už není ze zákona součástí ženského oděvu, nicméně řada žen si ji stále dobrovolně obléká.

S Afghánkami bychom ale neměnily. Starost o deset dětí, rodiče manžela, domácnost, kde neteče nejen teplá, ale žádná voda, nesmět si zajít do města ke kadeřníkovi, že zákona být manželovi po vůli, kdy se mu zlíbí, to by se líbilo málokteré Evropance.

Afghánistán patří mezi nejchudší země světa s nejvyšší mateřskou i dětskou úmrtností. Nakrmit všechny členy rodiny tak, aby děti nebrečely hladu, je tou nejtěžší povinností Afghánky, která často nevidí maso celé měsíce. Mnoho žen přišlo za desítky let trvající války o manžela a vytvořilo tak extrémně strádající armádu válečných vdov. Chudoba, hlad, minimální vzdělání a katastrofální lékařská péče způsobují, že průměrný věk Afghánek je kolem 46 let.

Typická rodina

Mnohočetná a mnohogenerační (členy počítejte v desítkách). Může mít i podobu miniharému, tzn., že jeden muž si domů postupně přivede několik manželek. To má i své výhody. Mohou si od manžela v pravidelných intervalech odpočinout. Ten se totiž musí věnovat obsluze každé zvlášt, každé stejně dlouho a stejně kvalitně.

V době, kdy tráví noci v ložnici jedné, ostatní mají prostor pro své vlastní já. Na domácnost a výchovu dětí nejsou samy. V případě manželské krize se mohou proti manželovi spolčit.

Rodina žije za vysokou zdí, nikoho cizího k sobě nepustí. Snaží se poskytnout vzdělání nejchytřejšímu (nejstaršímu) synovi. Má příbuzné v zahraničí. Když přijde návštěva, ženy jsou poslány do svých komnat a hosty obsluhují děti. Zásadně se nerozpadá. Rozvody prakticky neexistují, prarodiče se nedávají do domovů důchodců, děti do dětských domovů.

Co Vám přijde na mysl, když se řekne „Afghánistán“?

„Vybavují se mi tato slova: Svobodomyslnost. Hrdost. Síla víry. Velký pokus o demokracii v muslimské zemi. Povinnost dodržovat naše české spojenecké závazky. Není pravda, že je Afghánistán daleko. Je blízko.“

Dotázali jsme se Ing. Jaromíra Štětiny, senátora, spisovatele a novináře.

Školy, školáci a učitelé

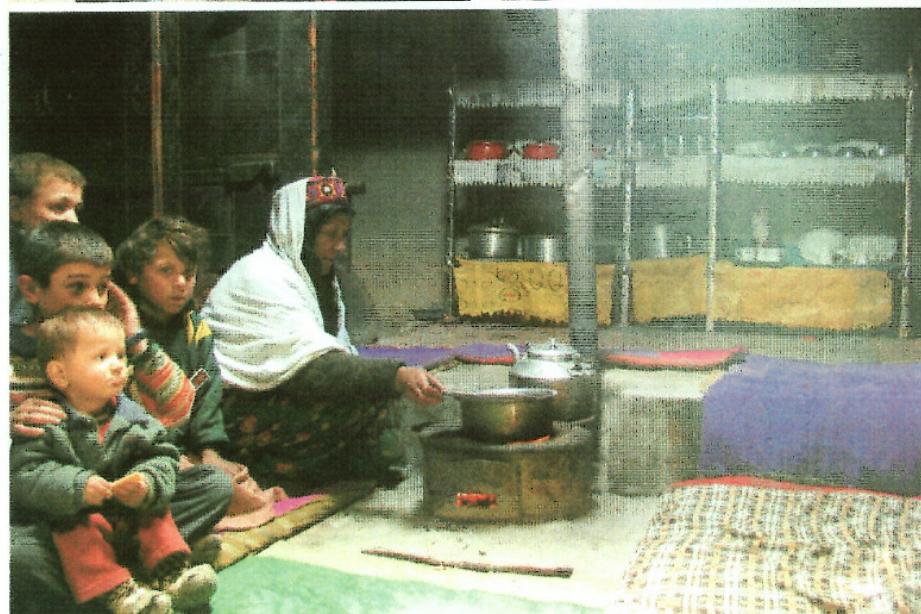
Jsou školy a školy. Rozdíl mezi těmi nejhoršimi a nejlepšími je tak velký jako mezi Afgháncem a francouzským sedlákem.

Představte si, že jste venkovský afghánský školáček.

Budete rádi, že se seznámité aspoň s některými písmenky arabské abecedy a že umíte citovat z paměti části Koránu.

Nebudete ale moc rádi, že občas dostanete výprask prutem.

Budete sedět nehybně na zemi nebo během vyučování pracovat na poli (zapomeňte na reminiscenci na pracovní výchovu).

Pokud byste byli afghánská školačka,

znamená to, že jste měli velké štěstí. Rodiče vás místo chození do školy neprovrdali.

Není divu, že gramotných je maximálně 35 procent obyvatelstva. I díky Čechům by se měla situace za pár let zlepšit: Např. o.p.s. Člověk v tísni staví v téhle nebezpečné zemi jednu školu za druhou. Provinční rekonstrukční tým v provincii Lógar dokončil pět škol, na sedmi pracuje.

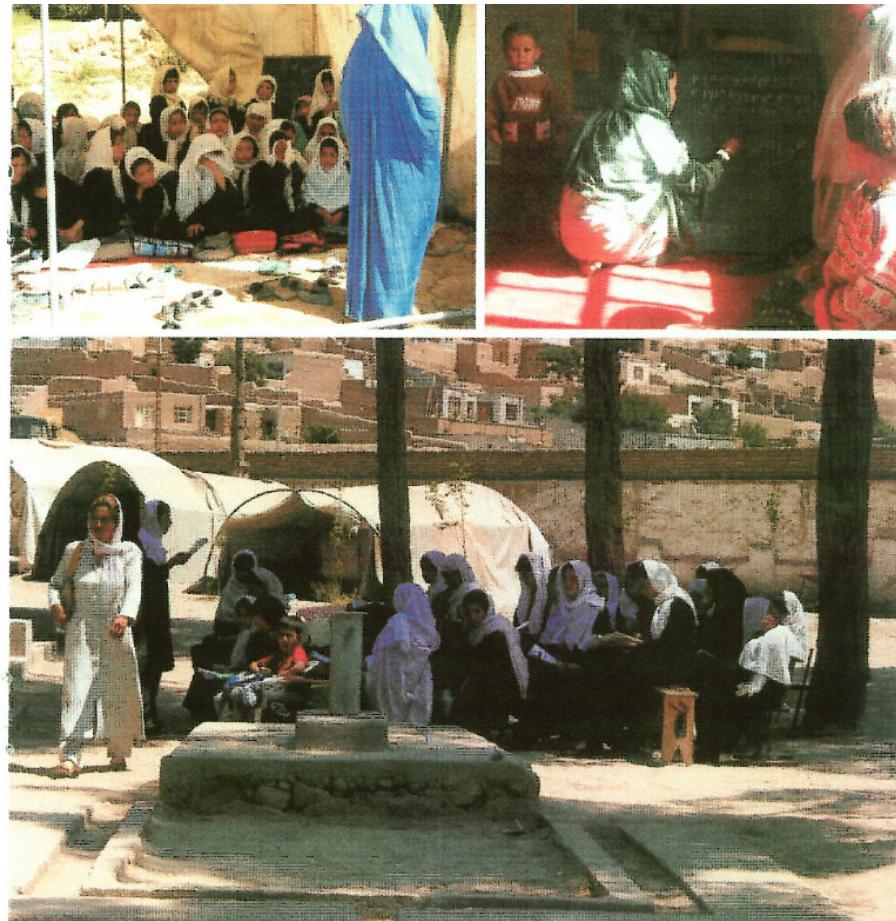
Horší je to s učiteli, ty tak lehce vyrobit nelze, a tak se stává, že někde učí angličtinu osoba, která ani neví, že se v zahraničí občas piše i zleva doprava a která čte anglická slovíčka foneticky. Rodné jazyky učí negramotní a geografii třeba duchovní, kteří vykládají zemětřesení jako důsledek špatné nálady krávy, která na svých rohách drží naši placatou matičku zemi.

Blýská se ale na lepší časy. Přibývá dívek, které, až vyrostou, budou gramotné a budou si moci přečíst, že jim afghánská ústava zaručuje stejná práva jako mužům. To bude teprve revoluce.

Co se Vám vybaví, když se řekne „Afghánistán“?

„Afghánistán je překrásná země s nešťastným osudem. Je nutné pomáhat jak v bezpečnostní sféře tak v celém rozvoji země. Jsem hrdý na výbornou práci celého týmu PRT v Lógaru. A jsem rád, že velice dobře funguje spolupráce se všemi našimi spojenci ve strukturách ISAF a ostatních organizacích.“

O odpověď jsme poprosili **Karla Schwarzenberga**, senátora, exministra zahraničních věcí ČR.

Život před (válkou)

Na místní poměry téměř idylický. Kábul světově proslul zvláště mezi květinovými dětmi jako oáza plná opiových doupat. Země prosperovala i díky produkci máku a konopí. Prašné cesty pečlivě správovali cestáři, dostávali za svou práci i pravidelně zaplaceno. Po Kábulu cestující dopravovaly české trolejbusy, ve kterých cestovali muži i ženy společně. Buddhové nehybně stáli na svých místech ve středoafghánském Bamjánu už po mnoho století. V dobách před sovětskou okupací, občanskou válkou, příchodem tálibánců a obdobím sužujícího sucha byl Afghánistán nadějí na poklidný přechod od absolutní chudoby a zaostalosti do relativního klidu a prosperity.

Život po

Je to v háji.

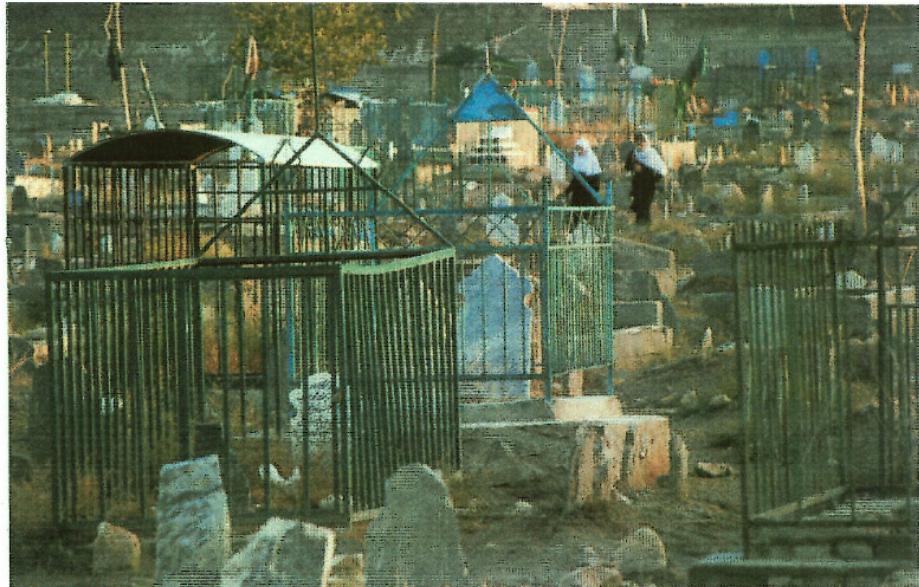
Jak přežít?

1. MY

- a) nejít místní zmrzlinu
- b) nečurat do polí - mohla by tam být mina
- c) neohlížet se za druhým pohlavím a nechodit v šortkách
- d) nepít na veřejnosti alkohol a v době ramadánu nic
- e) nekonzumovat koktejl z banánů a syrových vejce, zvaný též Smrt cizince
- f) najít si spolehlivého a levného bodyguarda

2. ONI

- a) dávat přednost latríně před veřejným prostranstvím
- b) nefotit příslušníky zahraničních mírových sborů
- c) myť si ruce, pit čistou vodu, spát pod moskytiérou, dále viz bod 1 b, c a d.

Proč jim pomáhat?

Jinak to špatně dopadne. S námi, s nimi, s každým.

Co Vám přijde na mysl, když se řekne „Afghánistán“?

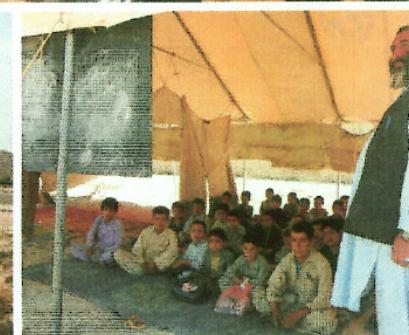
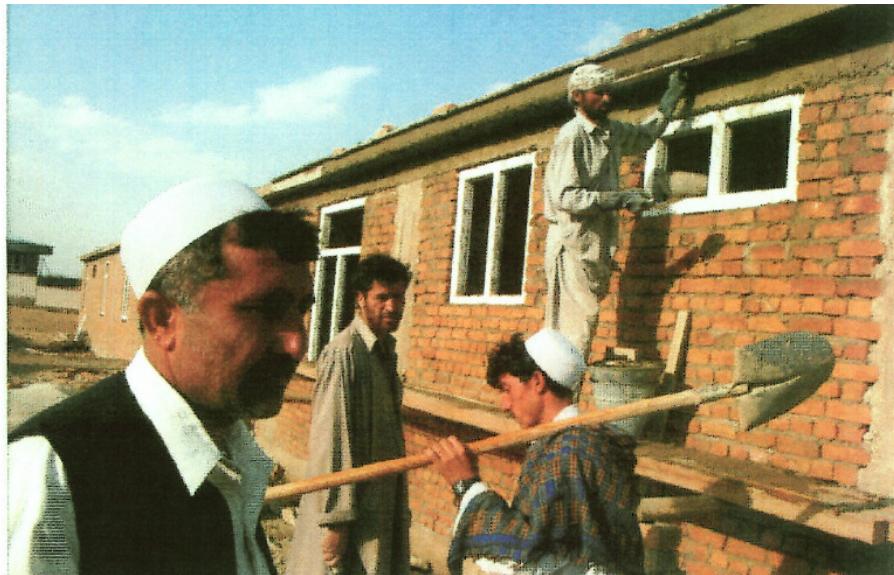
„Nejdřív se mi vybaví PRT a ten rok života, který jsem tam strávila. Takže vojáci, zbraně, strach, ale taky spousta smysluplné práce. A kromě toho nádherné hory a zelená údolí kolem řek a zemědělci, pro které je to jejich malé políčko a dvě krávy všechno, co mají. A neuvěřitelná spousta malíčkých dětí všude kolem.“

Odpověděla nám **Ing. Iva Šmejkalová**,
bývalá členka expertní skupiny Provinčního rekonstrukčního týmu,
odbornice na zemědělství.

Češi v Afghánistánu

Byli, jsou a budou. Postavili v Poli-Chumri cementárnu, zahájili provoz kábulské nemocnice Vazir Akbar Chán, v bývalém Československu vyškolili řidiče a řidičky trolejbusů a poslali je zpět i s trolejbusy. Exportovali do Afghánistánu protipěchotní miny, křištálové lustry i polobotky od Bati.

Po roce 2001 poslali do Kábulu společnost Člověk v tísni, polní nemocnici, vojáky se sampaly, starší vrtulníky a letecké instruktory, v roce 2008 do provincie Lógar Provinční rekonstrukční tým. V současné době ho tvoří 272 příslušníků Armády ČR a 10 civilních expertů z Ministerstva zahraničních věcí České republiky.

PRT kromě jiného v Lógaru podporuje:

- **bezpečnost a dobré vládnutí** - opravil 5 silničních checkpointů pro Afghánskou národní policii, podílí se na stavbě provinčního vězení;
- **školství** - opravuje a staví školy pro více než 12 tisíc lógarských dívek a chlapců;
- **rozvoj infrastruktury** - opravuje 12 mostů;
- **zdravotnictví** - opravil a zvýšil kapacitu dvou nemocnic, dodává solární panely do zdravotnických zařízení, poskytl sedm sanitek, takže se jejich počet v celé provincii zvýšil ze 4 na 11;
- **zemědělství** - staví sběrná centra na mléko, dodává nerezové nádoby na mléko namísto bývalých kanistrů na benzín, kvalitní osivo, pořádá školení pro lógarské farmáře;
- **rekonstrukci vodních zdrojů a zavlažovacích systémů** - vůbec největším projektem v Lógaru je celková revitalizace přehrady Surchab, dále opravuje jezy a zavlažovací kanály, zpevňuje břehy chránící pole a vesnice před povodněmi;
- **ženská práva** - podporuje lepší postavení žen v Lógaru;
- **nezávislá média** - materiálně podporuje rozhlasové stanice a zprostředkovává další vzdělávání a školení lógarským novinářům.

Afghánistán v Berkatu

Je množina

- a) lidí
- b) aktivit
- c) nápadů.

Občas se z bodu c) stane bod b).

Ad a)

- **dobrovolnice** (muže kromě vzácných výjimek nemáme) snažící se uvést do života a udržet při životě bod b), tzn. projekty HFC a Adžamal - viz další kapitola;
- **afghánští spolupracovníci:** koordinátoři Najeba a Paikar, překladatelka Spozhmai, student Suhrob;
- **české Afghánky** pracující v Ethnocateringu Berkatu, tzn. příprava a prodej typických afghánských jidel.

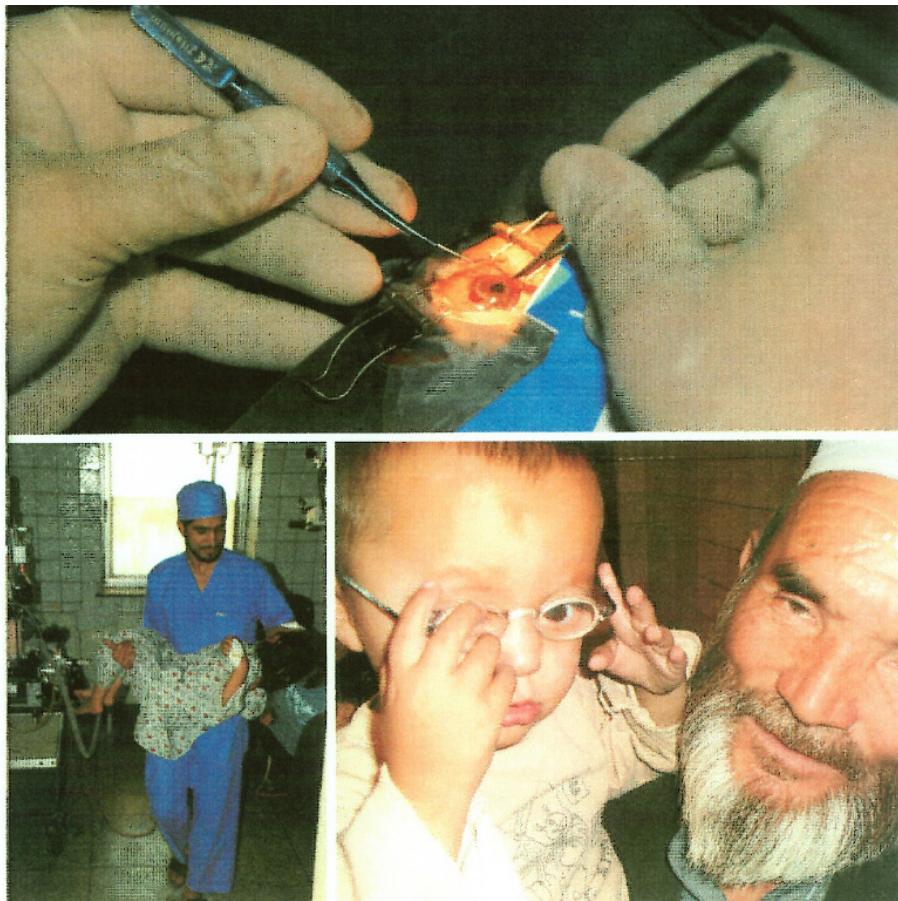
Ad b)

1. HFC (Happy Flying Carpets)

Pokus o průnik tradiční afghánské módy do střední Evropy. Ve čtyřech nejchudších vesnicích v okolí Kábulu se nám podařilo zmobilizovat více jak jedno sto žen k tomu, aby se začaly starat samy o sebe a nečekaly jenom s nataženou rukou o pomoc. Výsledkem jsou vyšíváné šály, šaty, blůzy, tašky, polštáře; všechno více méně použitelné a vždy překrásné. Estetika často převáží nad praktickým využitím. Nejdůležitější ale je, že s naší pomocí se ženy navzdory machistické podstatě afghánské společnosti ekonomicky postavily na vlastní nohy.

2. Adžamal

V afghánských nemocnicích se nikdy nic netransplantovalo. Ale české ženy to dokázaly. Další dohromady česko-afghánský tým lékařů a nadšenců vedený českým oftalmologem prof. MUDr. Martinem Filipcem, CSc., který v r. 2004 provedl historicky první zákrok tohoto druhu na afghánské nemocniční půdě. Postupně se afghánští lékaři naučili provádět transplantace sami a už navrátili zrak více jak stu lidem postižených rohovkovou slepotou. Rohovka ale není zadarmo a v Afghánistánu není k dostání. Získáváme ji proto v Oční tkáňové bance Všeobecné fakultní nemocnice v Praze, kde nám díky Mgr. Kateřině Jirsové, Ph.D. vycházejí maximálně vstří. Peníze na rohovky získáváme prodejem panenek vyrobených dětmi, penzisty, pacienty a vámi, budete - li mít zájem (kdo nezvládne panenku, může ušít záložku do knihy).

Ad c)

Nápadы

Za peníze od našich sponzorů i za to, co jsme utřžili prodejem výrobků afghánských žen, jsme chtěli vyhloubit v naší nejchudší vesnici Fakiro studnu. Naštěstí nás předběhli samotní vesničané, kteří si za příspění peněz od zahraničních humanitárních organizací studnu vyhloubili sami.

Proto jsme rychle vymysleli další akci, a vypadá to dobře. V září 2009 jsme šíčkám z „našich“ dvou vesnic kupili ovce. Nadšení žen a jejich rodinných příslušníků bylo obrovské, až nezvladatelné. Jakmile získáme další finanční prostředky, tak nakoupíme ovečky do dvou zbývajících vesnic.

Kdo by chtěl, může vyrobit (ušíť, uplést), koupit, případně prodat českou ovečku a pomocí tak Afghánkám užít jejich rodiny. Může se obrátit na:
jana.vavrincova@seznam.cz.

Pražští Afghánci

Komunita lidí, kteří k nám přšli v různých dobách z nejrůznějších důvodů a živí se nejrůznějším způsobem. Duchovní centrum, kde zaručeně každý večer nějakého Afghánce najdete, je pražská restaurace Ariana v Rámové ulici.

Čekají Afghánistán lepší časy?

Pevně věříme, že aspoň trošku ano. Moc bychom to tomuto hrdému a temperamentnímu národu přáli.

S úctou ke všem, kteří jste dočetli až sem,

Jarmila a Petra z Berkatu

Co se Vám vybaví, když se řekne „Afghánistán“?

„Pokaždé, když jsem navštívila Afghánistán, byl to pro mne neobvyčejně silný zážitek. Vzpomínám na nádherné hory, drsné podnebí, prašné planiny i skrytá údolí plná zeleně. Jako bývalá ministryně obrany mám ale Afghánistán bohužel spojen nejvíce s všudypřítomnými vojáky a nekončící válkou. Každá ta návštěva ale ve mně také zanechala kus naděje, že se věci přeče jen lepší. Mohla jsem vidět, jak tam rostou školy, zavlažovací kanály, dostala jsem med vypěstovaný afghánskými včelaři. Mnoho lidí v Afghánistánu věří v lepší budoucnost a vždy, když o Afghánistánu slyším, uvědomím si, jak moc bych si přál, abychom je nezklamali.“

Nakonec jsme se zeptali **JUDr. Vlasty Parkanové**, poslankyně, exministryně obrany ČR.

Kontaktní adresa:

Koordinátor Afghánské sekce Berkatu:

Jarmila Müllerová, jarmilamullerova@seznam.cz

www.berkat.cz

